

Nekompromisní svoboda na Hluboké

Strhující umění v éře totalitního konformismu

V těchto dnech nenajdete v Česku soubornou výstavu, která by stála za vidění jako právě přehlídka Umění, splín a smích tváří v tvář absurditě v Jízdárně Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou. Je z rodu výstav závažných, analytických a také angažovaných. Dá se číst jako mnohohlasý vizuální příběh vyprávěný v několika médiích.

PETR VOLF
spolupracovník redakce

Mapuje těžce zkoušenou generaci, již kurátor Tomáš Vlček vymezil roky 1939 až 1953, tedy do období rámovaného nástupem Hitlera a posléze Stalina (vymezení končí jeho smrtí), kteří měli na poměry někdejšího Československa mnohem větší vliv než jeho oficiální představitelé. Byla to doba, kdy se nesmělo mluvit nahlas a upřímnost nebyla považována za ctnost, ale za sklon hrozící sebezničením. Mezi třemi desítkami umělců najdeme malíře (například Jiří Načeradský, Michael Rittstein, Jiří Sopko), sochaře (Jiří Beránek, Magdalena Jetelová, Kurt Gebauer), kreslíře (Jiří Kornatovský), ale také akční umělce nebo představitele body-artu (Milan Knížák, Jan Mlčoch, Zorka Ságlová, Petr Štembera). Kombinace malby, sochařství a fotografie byla kurátorem zvolena

Utíkající dívka (1976) Kurta Gebauera vypadá, jako by chtěla „vypadnout“ z normalizace.

na tak, aby v přesných proporcích zachytila smutek i radost s příděchem deprese či šilenství.

Většina vystavených děl pochází z konce šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých let dvacátého století, vznikla tedy v období normalizace poměrů nastolené komunistickým aparátem po srpnové invazi sovětské armády. Jak dětství, tak dospívání i zrání umělců tudíž probí-

halo v atmosféře nespoutanosti, ale přesto se jejich tvorba vyznačuje nespoutaností, nekompromisností, a hlavně závažností, s níž se současná výtvarná scéna až na ojedinělé výjimky nemůže srovnávat. Je to paradox, protože politický marasmus a bezvýhodnost z něj vedly k tomu, že umělci, kteří neměli přístup do oficiálních galerií, byli schopni si vytvořit prostor pro svobodné vyjadřování svých pocitů.

Jejich dílo i s časovým odstupem působí autenticky. Někdy je dokonce až strhující. Tomáš Vlček téma detailně propracoval, k čemuž mu bezpochyby pomohlo, že sám k prezentované generaci patřil a mohl ji sledovat z bezprostřední blízkosti. Kromě jiného potvrdil, že i přes vyšší věk (letos mu bylo osmdesát), dokáže statické umění podat jako dynamickou, postupně gradující záležitost.

Jedním z vrcholů výstavy je existenciálně-mysteriózní objekt Kout z roku 1982 od sochaře Jiřího Beránka, který do českého umění přinesl rozměrná díla na poměry sochařství, stavby a krajiny, při jejichž zrodu používal tradiční tesařskou techniku. Kout je masivní dřevěné pódium se dvěma stěnami svírajícími pravý úhel a hromádkou kamení na podlaze. Je zlověstný. Připomíná jaké-

si univerzální místo pro trestání, pravzor zařízení, které slouží k vyjádření represivního aktu, ať už institucionálního, nebo takřkajíc spontánního, vedeného zmanipulovaným davem. Jiří Beránek se nechal inspirovat snem, který jej dlouhodobě pronásledoval: zdálo se mu o tom, že byl zahrán do kouta a následně kamenován. Zhmotnění truchlivé vize pomocí sekery má jako každé velké umělec-

ČÍSLO TÝDNE

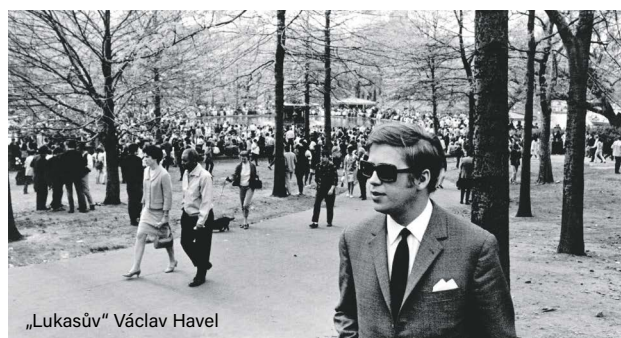

56

Po tolika letech obvinila jistá americká dáma písničkáře **Boba Dylana**. Prý ji na přelomu dubna a května 1965

(tehdy jí bylo dvanáct) zneužíval a podával alkohol a drogy. Padesát šest let? To je i na poměry MeeToo hodně odvážné obvinění. A navíc nesedí. Dylan byl až do 10. května na turné po Británii. Zbývá doufat, že se proti písničkáři nebude postupovat podle obvyklé presumpce viny a preventivně mu neodeberou Nobelovu cenu.

VÝROČÍ TÝDNE JAN LUKAS, 15 LET OD SMRTI

„Lukasův“ Václav Havel

Patřil mezi **zakladatele československé fotoreportéřské tradice i humanitní fotografie**. Fotil portréty (mj. TGM, Edvard Beneš, kardinál Beran, Louis Armstrong, ale také třeba Václav Havel), krajiny i reportáže. Zachytil období mnichovské dohody, okupace (jeho vůbec nejznámějším snímkem je ten

s názvem Před transportem – strhující portrét židovské rodiny Voglových bezprostředně předtím, než ji rozdělil transport), poválečné euforie i nástup komunistické totality. V roce 1965 utekl do Itálie, odtud pak do USA. Zemřel v New Yorku před patnácti lety ve věku požehnaných jedenadevadesáti let.

VÝROK TÝDNE

„Film Čokoláda jsem odmítl proto, že mi to přišlo jako kýč, blábol...“

Režisér Jan Svěrák dostane letos v Karlových Varech Cenu prezidenta festivalu. Důvod tu je, stačí si vybrat: za ty dva Oscary (Ropáci, Kolja), za „bezstarostnou“ Jízdu (film s rozpočtem milion korun ??), nebo za Obecnou školu, kterou měl původně režisrovat Vít Olmer, ale natočil radši Tankový praporek. Když už jsme u režisérských vekslů. Našli jsme Svěrákův výrok z LFŠ 2017, kdy při besedě řekl výše uvedené. Paradoxem je, že i dva další Svěrákem odmítnuté filmy (Pravidla moštárny a Ostrovní zprávy) nakonec natočil Lasse Hallström. A všechny byly skvělé.

ké dílo nadčasovou platnost. To samé lze říci o čtyři metry vysokých Schodech Magdaleny Jetelové, vedoucích odnikud nikam. Jsou esencí bezvýchodnosti, již autorka pocítovala na začátku osmdesátých let a která v důsledku vedla k její emigraci (1985) do Německa. Jetelová se stala světově uznávanou sochařkou a určitě k tomu výrazně přispěla její řemeslná schopnost, kterou si osvojila od Jiřího Beránka, bývalého přítele, jenž letos v lednu bohužel zesnul.

Zajímavým kontrastem vůči vysloveně rukodělnému sochařství je tvorba autorů, kteří používali jako výrazový prostředek jenom své tělo

si v dubnu roku 1975 nechal do předloktí levé ruky „zasadit“ větvičku keře), byl zaměstnán jako knihovník. Pocítovali potřebu bytostně a bez jakýchkoli filtrů reagovat na absurdní povahu společnosti, v níž mohli uspět jenom lidé odpovídající určité normě, což znamenalo souhlas s totalitním režimem a probíhající okupací. Na výstavě pochopitelně v této souvislosti nemůže chybět Milan Knížák, jenž s akčním uměním a happeningy začal už v šedesátých letech na Novém světě v Praze a v žánru „osobního nasazení“ předznamenal jeho další pohyby, jako jediny z východní Evropy byl

Fenomén „Alšovka“

Alšova jihočeská galerie sídlí na zámku v Hluboké nad Vltavou, přesněji v jeho jízdárně, která byla pro potřeby vystavování obrazů a soch uzpůsobena po rozsáhlé rekonstrukci před pětadesáti lety. Je to místo, o jehož duši s příděchem novogotické architektury devatenáctého století se nevedou pochybnosti, na návštěvníka působí rozlehlé prostory pod vysokým stropem impozantně a intenzivně. Z hlediska architektury byla v jízdárně uskutečněná takzvané konverze čili změna funkce, neboť stavba prvotně určená pro sportovní radovánky začala sloužit diametrálně odlišné zálibě: stejné kroky byly uskutečněny v Praze například s Valdštejskou jízdárnou či Jízdárnou Pražského hradu, kde svoje větší výstavy představuje Národní galerie. Dochází k přesunu sil. „Alšovka“, jak je jihočeská galerie přezdívána, Národní galerii, která je po odvolání ředitele Jiřího Faita v roce 2019 paralyzována, zdárně na dálku sekunduje. Dokladem byla její prázdninová produkce, kdy v hluboké jízdárně najednou probíhaly tři vynikající výstavy. Spolu s expozicí Umění, splín a smích tváří v tvář absurditě bylo možné vidět samostatnou přehlídkou malíře Lubomíra Typlta a výstavu Ruská avantgarda, která přinesla obrazy Vladimíra Maleviče či Alexandra Rodčenko nevyčíslitelné hodnoty. Avantgardu vidělo více než dvaadvacet tisíc lidí, více nebylo z kapacitních důvodů možné. ■

„Výstava Umění, splín a smích tváří v tvář absurditě představuje generační úsilí znovu definovat principy tvorby ze své podstaty vzdorující dogmatické ideologii komunistického režim.“

Kurátor výstavy Tomáš Vlček

v různých souvislostech, aby následně pořizovali ze svého počínání dokumentaci. Vesměs pocházeli z jiných kruhů, kupříkladu Jiří Kovanda byl zeměměřič, Karel Miler historik umění, Jan Mlčoch archivář a Petr Štembera, jenž pravděpodobně zašel ze všech nejdále (během projektu Štěpování

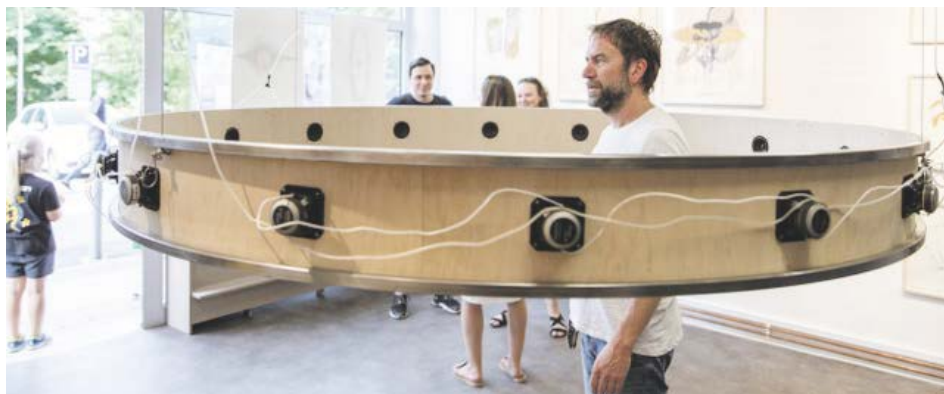
členem vlivné mezinárodní skupiny Fluxus. V roce 1990 byl jmenován rektorem Akademie výtvarných umění a v roce 1999 se stal generálním ředitelem Národní galerie, čímž jako zástupce „truchlivé generace“ dosáhl na nejvyšší posty, o něž v českém prostředí mohl umělec usilovat. ■

Ke klíčovému dílům výstavy patří existenciální objekt Jiřího Beránka Kout z roku 1982

DÍLO TÝDNE

Milan Cais: Tinnitus trenažér

Co mají společného Bono Vox, Michal Pavlíček, Barbara Streisand, Phil Collins, Vincent van Gogh, Jan P. Muchow, Sting, Eric Clapton, Chris Martin, Bob Dylan a Milan Cais? Všichni trpí tinnitem. Tinnitus je mrcha. Ušní šelest, zvuk, který nemá zdroj a nikdy nekončí. Musíte se s ním naučit žít. Milan

Cais, výtvarník a hudebník, člen kapely Tata Bojs, se rozhodl přetavit svoji zkušenost s vysokofrekvenčním zvukem ve své hlavě do objektu s názvem Tinnitus trenažér, který je do konce září k vidění (a slyšení) ve Zlíně, kde je spolu s doprovodnými akvarely vystaven v rámci platformy pro.story.

7 UDÁLOSTÍ, KTERÉ SI NENECHTE UJÍT

VÝSTAVA

1

Dějiny 20. století

Nová stálá expozice Národního muzea je výjimečná jak rozsahem, tak obsahem. Na téměř 2000 m² představuje bezmála tisíc exponátů, přibližujících dějiny českých zemí mezi lety 1914 a 2004. Souběžně zde kráčí politická historie (je tu sportovní oblek prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka), proměny urbanismu (vývoj náměstí a ulic) i životního stylu. Čili pracovních, obchodních či kulturních prostor i soukromí bytů – například je tady k vidění první lednička na led. Naše douška: Když se ministerstvo kultury aktuálně chlubí, že na Schillerově vydyndalo pro příští rok navýšení z 15,9 na 16,2 miliardy korun, nic nám to neříká. Ty prachy vidíme, až když jsou utracené za podobně poctivou expozici.

FILM

3

Zátopek

Film Davida Ondříčka vznikl čtrnáct let a má šanci stát se událostí roku. Snímek, o němž jeho režisér říká, že je „o zvláštní love story, příběh jednoho páru a o tíze doby, která na něj dopadala“, měl rozpočet 100 milionů korun.

FESTIVAL

5

Respect festival

Tomiova noční múra. I další ročník festivalu Respect bude „patřit toleranci a kulturní rozmanitosti“. Letos vystoupí třeba známá world music zpěvačka Susheela Raman (na svém vůbec prvním postpandemickém koncertě), uskupení Les Triaboliques hrající „směs vyrůstající z londýnského punku a podzemí, stejně jako z bílého i pouštního blues“, maďarsko-izraelský Besh O Drom kombinující romskou hudbu s jazzem a rockem či trio Revolutionary Birds, tedy „intenzivní tranz tvořený ze zvuků dud, perkusí a súfijského mystického zpěvu“. Tohle nechceš Okamuro. 28.-29. 8., pražský Rohanský ostrov.

HRA

2

Svoboda 1945: Liberation

Po oceňovaném Attentatu 1942 (nominace na Apple Design Awards), vyvinulo české studio Charles Games další hru, u které když chytíte své dítě, může vám oprávněně tvrdit, že se vzdělává. „Je to je vůbec první hra, v níž se objevuje téma odsunu a kolektivizace. Chceme nabídnout unikátní pohled na dobu a události, které stále hýbou českou veřejnou debatou. Neříkáme hráčům, co si mají myslet, ale nabízíme různé úhly pohledu,“ říká hlavní herní designér Vít Šisler. Co čekat? Kombinaci adventury, interaktivních rozhovorů se skutečnými herci a vzpomínek lidí, kteří prožili chaos po konci druhé světové války.

LITERATURA

4

Julian Barnes: Muž v červeném kabátě

„Doba strávená ve vzdálené, dekadentní, hektické, agresivní, narcistické a neurotické Belle Époque mě naplnila radostí, a to hlavně díky postavě Samuela Jeana Pozziho,“ píše slavný britský spisovatel Julian Barnes na konci své knihy Muž v červeném kabátě. Ta vypráví příběh lékaře, myslitele a vědce Samuela Pozziho, žijícího v Paříži na přelomu 19. a 20. století, tedy v době, v níž autor vidí jasně paralely k dnešku: „Extrémní nacionalismus, nativismus, antisemitismus, xenofobie: byly to velmi ponuré časy a teď máme zase ponuré časy,“ řekl Guardianu.

ALBUM

6

Bruno Ferrari: Electrofantasex

Alter ego Samira Hausera známého ze skupiny Vanessa vydává po čtyřech letech nové album. „Electrofantasex bych nazval takovou svojí povědí.“

DIVADLO

7

Kanibalky 2: Soumrak starců

Napsat politickou satiru, která je opravdu vtipná, a navíc má opravdu co říct k dnešku není žádná sranda. Víme, že David Drábek to umí. A nemáme ani ten nejmenší důvod nevěřit, že druhý díl jeho tři roky staré inscenace, v níž například Václav Klaus pojídá sám sebe, to potvr-

dí. Premiéru hry Kanibalky 2: Soumrak starců uvede pražské divadlo Rokoko 28. srpna.